

ความเกี่ยวเนื่องระหว่างนัยทางความหมาย
กับสภาวะระดับลดหลั่นของสระในคำคู่ภาษาอีสาน
Vowel Gradation and Semantic Implication in the
Isan Dialect of Thai

พิณทิพย์ ทวยเจริญ
Pintip Tuaycharoen

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับคำคู่ในภาษาอีสาน คำคู่เหล่านี้แสดงปรากฏการณ์ทางสัทวิทยา(phonological phenomenon) ที่น่าสนใจยิ่งนั้นคือ ระดับลดหลั่นของสระในโครงสร้างคำ หรือเรียกว่า vowel gradation แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกับนัยบ่งชี้ลำดับชั้นทางความหมาย หรือเรียกว่า degrees of semantic implication เช่นสระ [i:] ในคำคู่บางโครงสร้าง เมื่อลดหลั่นเป็น [e:], [a:] บ่งชี้ได้ถึง “ขนาดที่ค่อยๆ กว้างออก” กล่าวคือเมื่อสระ “ลดระดับลั่นต่ำลง” “ขนาดความกว้าง” จะมากขึ้นตามลำดับ

การวิเคราะห์ได้กระทำในรอบของโครงสร้างคำคู่ 7 โครงสร้าง แต่ละโครงสร้างแสดงความเกี่ยวเนื่องระหว่างระดับลดหลั่นของสระกับนัยบ่งชี้ลำดับชั้นทางความหมายได้อย่างมีระบบและอธิบายได้ในเชิงสัทวิทยา

Abstract

This paper summarizes a study on vowel gradation and semantic implication in the intensifying couplets of the Isan dialect or the northeastern dialect of Thai. The vowel gradation is an interesting phonological phenomenon where a change of vowel height signifies different degrees of semantic implication; for example in some groups of these couplets, the gradation from [i:] to [e:] and [a:] signifies the gradual opening degrees of size. The analysis of these couplets is based on seven phonological structures each of which indicates a systematic relation between the vowel gradation and degrees of semantic implication.

1. ความนำ

จุดเริ่มของการศึกษาในเรื่องนี้เกิดจากการที่ผู้เขียนรู้สึก “สะตูดใจ” กับคำร้องในใจความวรรคหนึ่งของเพลง “ผู้ใหญ่ลี” คือ “ฟ้าแจ้จางปาง ฟ้าแจ้ ฟ้าแจ้ จางปาง” และมีความสงสัยต่อไปว่า “จางปาง” ทำหน้าที่ทางภาษาเช่นใด สื่อความหมายได้ในลักษณะใด และเป็นคำในภาษาถิ่นใด ดังตัวอย่างเพลงผู้ใหญ่ลีที่แสดงไว้ต่อไปนี้

เพลงผู้ใหญ่ลี

โดย ไก่ พรรณนิภา จิระศักดิ์

อัลบั้ม : สาละวัน รำวง

ขนาด file 372 MB

ความยาว : 3:22 นาที

พอสองสอพันห้าร้อยสี่
ชาวบ้านต่างมาชุมนุม
ต่อไปนี้ผู้ใหญ่ลีจะขอกล่าว
ทางการเขาสั่งมาว่า *(ข้า)

ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม
มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ลี
ถึงเรื่องราวที่ได้ประชุมมา
ให้ชานาเลี้ยงเปิดและสุกร

ฝ่ายตาสีหัวคลอน
ผู้ใหญ่ลีลุกขึ้นตอบทันใด *(ข้า)
หมาน้อย หมาน้อย ธรรมดา *(ข้า)

ถามว่า สุกร นั้นคืออะไร
สุกรนั้นไซ้ คือ หมาน้อยธรรมดา

สายัณห์ตะวันร้อนฉ่ำ
แดดฮ้อนๆใส่แว่นตาดำ
ถอดแว่นตาดำ ฟ้าแจ้จางปาง

ผู้ใหญ่ลีขี่ม้าบักจอน
ผู้ใหญ่ลีกลัวฝนจะตกพรา *(ข้า)
ฟ้าแจ้ ฟ้าแจ้ จางปาง *(ข้า)

คอกลมเหมือนตั่งคอกช้าง
รูปหล่อเหมือนตอไผ่น
เขียงน้อย เขียงน้อย ขอยชา *(ข้า)

เอาจเหมือนยางรถยนต์
หมันเหมือนเขียงน้อยขอยชา

เมื่อได้อ่านเนื้อเพลง พบคำศัพท์บางคำซึ่งพอจะเดาได้ว่าเป็นภาษาอีสานจึงได้ตรวจสอบกับเพื่อนชาวอีสานและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม พอสรุปได้ว่า ภาษาอีสานมีคำคู่ ชุดหนึ่ง ซึ่งใช้ขยายความ ทำให้ความหมายของใจความมีความ “เข้มข้น” มากขึ้น ดังตัวอย่างคำ เช่น

จึ่งปึง [cí:ŋ pí:ŋ] : รูเข็มจึ่งปึง (รูเข็มเล็กนิดเดียว)

เง้งเป้ง [cé:ŋ pé:ŋ] : เลื้อยผำกองเง้งเป้ง (กองใหญ่เกะกะ)

จ้างป้าง [cá:ŋ pá:ŋ] : ฟ้ำแจ้งจ้างป้าง (ห้องฟ้าสว่างโล่งแจ้ง)

(สระในพยางค์แรกสั้นกว่าพยางค์ที่สองเล็กน้อย)

ข้อตกลงเบื้องต้น

การแสดงตัวอย่างคำที่จะแสดงต่อไป ผู้เขียนจะใช้อักษรไทยส่วนใหญ่เพื่อให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับสัทอักษรแทนเสียงสามารถอ่านเข้าใจได้ แต่อาจมีสัทอักษรกำกับในวงเล็บสี่เหลี่ยมเท่าที่จำเป็น ดังนั้นสัญลักษณ์ของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ที่แทนด้วยอักษรไทย จึงอาจไม่ตรงกับลักษณะทางเสียงที่แท้จริงของภาษาถิ่นอีสาน อย่างไรก็ตามในระดับสัทวิทยาซึ่งเป็นการบรรยายที่เป็นนามธรรม สามารถใช้การแสดงตัวอย่างลักษณะนี้อธิบายระบบการลดหลั่นของสระเพื่อบ่งบอกปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาได้

คำคู่เหล่านี้แสดงถึงปรากฏการณ์ทางสัทวิทยา (phonological phenomenon) เรียกว่า vowel gradation ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสภาวะของเสียงสระก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางหน้าที่หรือความหมายของคำ การเปลี่ยนแปลงหน้าที่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ เช่น เปลี่ยนพจน์ (number) หรือเปลี่ยนแปลงรูปกาล (tense) ดังตัวอย่างง่ายๆแสดงการเปลี่ยนแปลงรูปกาลในภาษาอังกฤษ คือ

A	B
meet	met
bleed	bled
feed	fed

จากตัวอย่างนี้เมื่อเปลี่ยนแปลงสระ [i:] ในชุด A ซึ่งสะกดด้วยอักษร “ee” เป็นสระ [e] ในชุด B ซึ่งสะกดด้วยอักษร “e” หมายถึงมีการลดระดับลิ้นให้ต่ำลง จะแสดงถึงรูปอดีตกาล เป็นต้น

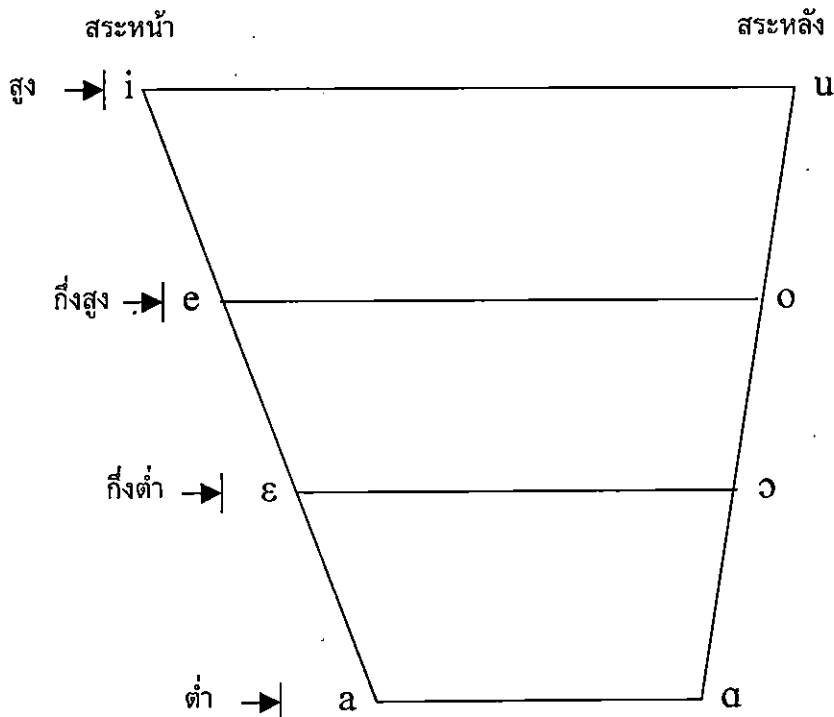
ส่วนการเปลี่ยนแปลงความหมายพบได้ในคำคู่ภาษาอีสานของไทย ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

2. ข้อมูลและลักษณะการเก็บข้อมูล

ข้อมูลคำคู่สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนรวบรวมในครั้งแรกจากสุภาพสตรีวัยกลางคน ชาวจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีการศึกษาดีจำนวน 1 คน โดยจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็น 7 ชุดตามลักษณะความเด่นของปรากฏการณ์ทางเสียงในชุดคำคู่เหล่านี้ หลังจากนั้นจึงตรวจสอบข้อมูลกับชาวอีสานกลุ่มอื่นๆ อาทินักศึกษาในชมรมอีสานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และข้าราชการในคณะศิลปศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาจากอีสาน (ผู้ตรวจสอบข้อมูลคือนางสาวอิศรัตน์ น้อมมนัส และนางสาววงเดือน สมิพันธ์)

เมื่อประมวลการออกเสียงคำคู่จากการตรวจสอบข้างต้นแล้วพบว่าบางท้องถิ่นของอีสานอาจใช้คำคู่ที่มีระดับวรรณยุกต์ต่างไปเล็กน้อย แต่ระดับลดหลั่นขึ้นของสระและนัยทางความหมายยังอยู่ในกรอบของข้อมูลชุดแรกเริ่มที่ผู้เขียนได้รวบรวมด้วยตนเอง ดังจะได้แสดงข้อมูลต่อไป

ลักษณะข้อมูลทั้ง 7 ชุดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้แสดงด้วยอักษรไทยตัวخمหลังสัทอักษรบุสระในวงเหลี่ยมสี่เหลี่ยม โดยแสดงการลดหลั่นของสระในลำดับที่สอดคล้องกับแผนภาพสระอ้างอิงหลักชุดสำคัญของแดเนียล โจนส์ หรือ primary cardinal vowels ดังจะได้แสดงลักษณะแผนภาพของสระอ้างอิงหลักต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อมูลมีดังนี้

2.1 ข้อมูลชุดที่หนึ่ง : ระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ลง (low-falling)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
- [iː-i:] ตีบซิบ เช่น “หน้าผอมยาวตีบซิบ” (หมายถึง - ขนาดเรียวยาวหรือทาง แคบๆ เล็กๆ)	- [uː-u:] ดูปซูป เช่น “หน้าดูปซูป, หูดกดูปซูป” (หมายถึง - โทรมไม่สวย, เทียว, ลู่ลง)
- [eː-e:] เตะเซบ เช่น “หน้าอกยานเตะเซบ” (หมายถึง - หย่อนยาน)	
- [ɛː-ɛ:] แดบแซบ เช่น “ใบไม้เหี่ยวแดบแซบ” (หมายถึง - ดิดแนบ, แบบบาง)	- [ɔː-o:] ดอบซอบ เช่น “ปล่อยตัวผอมดอบซอบ” (หมายถึง - ผอมโซ, ทรวดโทรม)
- [aː-a:] ตาบซาบ เช่น “เสื้อตัวใหญ่ตาบซาบ” (หมายถึง - หลวมหรือโป่ง)	

2.2 ข้อมูลชุดที่สอง : ระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ต่ำ (low-low)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
	- [uː-u:] อูดบูต เช่น “หัวโนอูดบูต” (หมายถึง - ลักษณะกลมๆ นูนขึ้นมา)
- [eː-e:] เอตเปด เช่น “พุงยี่นเอตเปด” (หมายถึง - ลักษณะกลมยี่นของพุง)	- [oː-o:] โอดโปด เช่น “หน้าอกนูนโอดโปด” (หมายถึง - ลักษณะกลมนูนมีนัยในทางลบ)

สระหน้าปากไม่ห่อ

- [ɛː- eː] แอตแปด
เช่น “แป้ง (ที่นวด) เล็ดแอตแปด”
(หมายถึง – ส่วนที่เล็ดนี้มีมือออกมาใน
ขณะนวดแป้ง ลักษณะค่อนข้างกลม)
- [aː- aː] อาดปาด
เช่น “นั่งอาดปาดอยู่หน้าบ้าน”
(หมายถึง – ลักษณะคนอ้วนนั่งถ่างขา)

สระหลังปากห่อ

- [ɔː- ɔː] ออดปอด
เช่น “ตัวน้อยออดปอด, ถุงน้อยออด
ปอด”
(หมายถึง – ตัวเล็กผอม, ถุงเล็ก ๆ)

2.3 ข้อมูลชุดที่สาม : ระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ลง (low-falling)

สระหน้าปากไม่ห่อ

- [iː- iː] ผีวี
เช่น “หน้าผีวี”
(หมายถึง – หน้าเล็กเห็นเด่นชัด)

สระหลังปากห่อ

- [uː- uː] ผู้วู
เช่น “ท่าทางปึงปึงผู้วู”
(หมายถึง – โกรธปึงปึงไม่พอใจ)

- [oː- oː] โฝโว
เช่น “โฝโวมาได้ยังไงไร”
(หมายถึง – โฝล่พรวดพราดไม่รู้ตัว)

- [ɛː- eː] แม่แ่ว
เช่น “นั่งทำปากแม่แ่ว”
“ดอกไม้บานแม่แ่ว”
(หมายถึง-เปิดกว้างออก)

- [ɔː- ɔː] ผ่อว่อ
เช่น “ผ่อว่อที่นั่นที่นี้”
(หมายถึง – ไม่อยู่นิ่ง, เดินทางไปโน่นไป
นี้ไม่หยุด)

2.4 ข้อมูลชุดที่สี่ : ระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ต่ำ (low-low)

สระหน้าปากไม่ห่อ

- [iː- iː] อี้ปี่
เช่น “ดอกเห็ดเล็ก ๆ อี้ปี่”
“เด็กเล็ก ๆ อี้ปี่”
(หมายถึง – เล็ก ๆ น่ารัก)

สระหลังปากห่อ

- [uː- uː] อุปั
เช่น “เด็กแก้มป่องอุปั”
(หมายถึง – กลมมนเป็นกระเปาะ)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
<p>- [e'-e:] เอ่เป่
เช่น “นอนแผ่หลาเอ่เป่”
(หมายถึง – แบนราบหมดแรง)</p>	<p>- [o'-o:] โอโป้
เช่น “ตัวเตี้ยล่ำโอโป้”
(หมายถึง – ตัวกลมสั้น)</p>
_____	<p>- [w'-w:] อ่อป่อ
เช่น “ห่อผ้ากลมๆอ่อป่อ”
(หมายถึง – กลมๆเล็กๆ)</p>

2.5 ข้อมูลชุดที่ห้า : ระดับวรรณยุกต์ สูง-สูง (high-high)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
<p>- [i'-i:] จี้่งปี้่ง
เช่น “รูเข็มจี้่งปี้่ง”
(หมายถึง – ช่องว่าง (สำหรับสนเข็ม)
น้อยมาก)</p>	_____
<p>- [e'-e:] เจ้งเป้ง
เช่น “เสื้อผ้ากงสุ่มเจ้งเป้ง”
(หมายถึง – กงเกกะ ลักษณะค่อนข้างกลม)</p>	<p>- [o'-o:] โจ้งโป้ง
เช่น “ช่องเป็นโพรงโจ้งโป้ง”
(หมายถึง – โพรงกลมใหญ่พอประมาณ)</p>
_____	<p>- [w'-w:] จ้องป้อง
เช่น “เสื้อขาดเป็นรูจ้องป้อง”
(หมายถึง – ช่องเล็กๆ)</p>
<p>- [a'-a:] จ้างป้าง
เช่น “ฟ้าแจ้ง้างป้าง”
(หมายถึง – ท้องฟ้าสว่างโล่งแจ้ง)</p>	_____

2.6 ข้อมูลชุดที่หก : ระดับวรรณยุกต์ สูง-สูง (high-high)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
- [i'-i:] ป้างซึ้ง เช่น “เด็กสาวหน้าป้างซึ้ง” (หมายถึง - ผุดผ่อง, สดใส)	_____
_____	_____
- [ɛ'-ɛ:] แป้งแข็ง เช่น “ยืนยืมแป้งแข็ง” “ดอกไม้บานแป้งแข็ง” (หมายถึง - สว่างสดใส, บาน)	_____
- [a'-a:] ป้างช้าง เช่น “เปิดประตูบ้านป้างช้าง” “เดินป้างช้างไปไหน” (หมายถึง - กว้าง, (ขา) กาง)	_____

2.7 ข้อมูลชุดที่เจ็ด : ระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ต่ำ (low - low)

สระหน้าปากไม่ห่อ	สระหลังปากห่อ
_____	_____
_____	_____
- [ɛ'-ɛ:] แอ้มแต่้ม เช่น “ลูกสาวน่ารักแอ้มแต่้ม” (หมายถึง - น่ารักน่าเอ็นดู, เหมาะสม)	_____
- [a'-a:] อ้ามต้าม เช่น “ใส่ทองเส้นใหญ่อ้ามต้าม” (หมายถึง - ใหญ่, อ้วน, เทอะทะ)	_____

3. ปรากฏการณ์ทางสัทวิทยา ปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาที่ปรากฏอย่างเป็นระบบในข้อมูล 7 ชุดข้างต้น จัดได้ดังนี้

3.1 การลดหลั่นของสระ จากข้อมูลทั้ง 7 ชุด กล่าวได้ว่ามีลักษณะเด่นทางสัทวิทยาคือมีการลดหลั่นระดับลิ้นของสระหน้าและสระหลัง (ดูลักษณะระดับลิ้นของสระจากแผนภาพสระอ้างอิงชุดสำคัญใน 2 ประกอบ) และการลดหลั่นของสระดังกล่าวอยู่ในกรอบของสระ 7 เสียง (กล่าวคือไม่มีเสียง [a]) การลดหลั่นของสระหน้าปากไม่ห่อและสระหลังปากห่อเกิดขึ้นในข้อมูลชุด 1, 2, 3, 4, 5 ส่วนข้อมูลชุด 6, 7 มีการลดหลั่นเฉพาะสระหน้าปากไม่ห่อเท่านั้น

3.2 โครงสร้างทางสัทวิทยาและสูตรแสดงการลดหลั่นของสระ ข้อมูลที่แสดงไว้ข้างต้นนำมาจัดในรูปแบบโครงสร้างทางสัทวิทยา และแสดงการลดหลั่นของสระในแต่ละโครงสร้างโดยใช้สูตร มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 โครงสร้างทางสัทวิทยา ประกอบด้วย 3 โครงสร้างหลักคือ

ก. กลุ่มโครงสร้างพยางค์กัก (checked syllable) หมายถึงโครงสร้างที่มีพยัญชนะท้ายพยางค์เป็นเสียงหยุดกักกลม ประกอบด้วย 2 โครงสร้างย่อยคือ

1) $TV \cdot P^1 S \hat{V}VP^1$ (ข้อมูลชุดที่ 1)

P^1 - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงหยุดกักกลมฐานริมฝีปากในตำแหน่งท้ายพยางค์

T - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงระเบิดไม่มีกลุ่มลม (unaspirated) ฐานปุ่มเหงือก

S - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงเสียดแทรกฐานปุ่มเหงือก

$V \cdot, VV$ - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงสระเดียวกันทั้งสองพยางค์ โดยสระในพยางค์แรกสั้นกว่าพยางค์ที่สองเล็กน้อย

$\sim \wedge$ - แสดงระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ลง ของพยางค์ทั้งสองในโครงสร้าง

2) $?V \cdot T^1 P \hat{V}VT^1$ (ข้อมูลชุดที่ 2)

T^1 - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงหยุดกักกลมฐานปุ่มเหงือกในตำแหน่งท้ายพยางค์

$?$ - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงหยุดที่กล่อนเสียง

- P - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงระเบิดไม่มี
กลุ่มลม (unaspirated) ฐานริมฝีปาก
- ‘ ‘ - แสดงระดับวรรณยุกต์ ต่ำ-ต่ำ ของพยางค์ทั้งสองในโครง
สร้าง
- สัญลักษณ์นามธรรม V[·], VV มีนัยทางเสียงเหมือนในโครงสร้างที่ 1

ข. กลุ่มโครงสร้างพยางค์เปิด มี 2 โครงสร้างย่อยคือ

- 1) P^hV[·]WV[·]V (ข้อมูลชุดที่ 3)
- P^h - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงระเบิดมีกลุ่ม
ลม (aspirated) ฐานริมฝีปาก
- W - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงเปิดฐานริมฝี
ปาก
- สัญลักษณ์นามธรรมอื่น ๆ เหมือนกับที่ได้กล่าวไปแล้ว
- 2) ?V[·]PV[·]V (ข้อมูลชุดที่ 4)
- สัญลักษณ์นามธรรมทางสัทวิทยามีนัยทางเสียงเหมือนกับสัญลักษณ์
ในโครงสร้างอื่น ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้ว

ค. กลุ่มโครงสร้างพยางค์ท้ายเป็นเสียงนาสิก มี 3 โครงสร้างย่อยคือ

- 1) CV[·]NPV[·]VN[·] (ข้อมูลชุดที่ 5)
- C - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงระเบิดไม่มี
กลุ่มลม (unaspirated) ฐานเพดานแข็ง (นั่นคือเสียง [c])
- N[·] - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงนาสิกฐาน
เพดานอ่อน (นั่นคือเสียง [ŋ])
- ‘ ‘ - แสดงระดับวรรณยุกต์ สูง-สูง ของพยางค์ทั้งสองในโครง
สร้าง
- สัญลักษณ์นามธรรมอื่น ๆ เหมือนกับสัญลักษณ์ที่ได้กล่าวไปแล้ว
- 2) PV[·]N[·]SV[·]VN[·] (ข้อมูลชุดที่ 6)
- สัญลักษณ์นามธรรมทางสัทวิทยามีนัยทางเสียงเหมือนกับสัญลักษณ์
ที่ได้กล่าวไปแล้ว
- 3) ?V[·]MTV[·]VM (ข้อมูลชุดที่ 7)

M - แสดงลักษณะนามธรรมทางสัทวิทยาแทนเสียงนาสิกฐานริม
ฝึปาก

สัญลักษณ์นามธรรมอื่นๆเหมือนกับสัญลักษณ์ที่ได้กล่าวไปแล้ว

3.2.2 สูตรแสดงการสกดหล่นสระในโครงสร้างแต่ละชุด สระในแต่ละโครงสร้างมีการลดหล่นอย่างมีระบบ เขียนเป็นสูตรโดยใช้สัญลักษณ์นามธรรมดังนี้

I	แทนสระสูง
B	แทนสระกึ่งสูง
E	แทนสระกึ่งต่ำ
A	แทนสระต่ำ

y	แทนสระหน้าปากไม่ห่อ
w	แทนสระหลังปากห่อ

ก. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 1

T	V̇	P'S	V̇V	P'
I ^y , I ^w			สระลด	
B ^y , B ^w			หล่นเหมือน	
E ^y			พยางค์แรก	
A ^y				

ข. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 2

?	V̇	TP	V̇V	T'
		I ^w	สระลด	
		B ^y , B ^w	หล่นเหมือน	
		E ^y , E ^w	พยางค์แรก	
		A ^y		

ค. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 3

P ^h	V̇	W	V̇V	
I ^y ; I ^w			สระลด	
B ^w			หล่นเหมือน	
E ^y , E ^w			พยางค์แรก	

ง. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 4

?	V̇	P	V̇V	
		I ^y , I ^w	สระลด	
		B ^y , B ^w	หล่นเหมือน	
		E ^w	พยางค์แรก	

จ. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 5

C	V̇	N̄P	V̇V	N̄
I ^y			สระลด	
B ^y , B ^w			หล่นเหมือน	
E ^w			พยางค์แรก	
A ^y				

ฉ. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 6

P	V̇	N̄S	V̇V	N̄
		I ^y	สระลด	
		E ^y	หล่นเหมือน	
		A ^y	พยางค์แรก	

ข. โครงสร้างจากข้อมูลชุดที่ 7

? V ⁺ MT VV		M
E ⁺		สละ
A ⁺		หั่นเหมือน พยางค์แรก

4. ความเกี่ยวเนื่องระหว่างการลดหลั่นของสระกับนัยทางความหมาย

ข้อมูลการลดหลั่นของสระที่แสดงไว้ข้างต้นมีความเกี่ยวเนื่องกับนัยทางความหมาย โดยระดับลำดับชั้นของนัยทางความหมายได้แตกต่างกัน เช่น แสดงขนาดต่างๆ แสดงความหย่อน (ยาน) ความหลวม ความแน่น แสดงพลัง แสดงลำดับชั้นของรูปร่าง เช่น รูปร่างกลม ค่อนข้างกลม หรือมีส่วนนูนโค้ง และแสดงการเคลื่อนไหวในลักษณะที่ต่างกัน ดังจะแสดงความเกี่ยวเนื่องดังกล่าวจากตัวแปรทางสัทวิทยา 2 ลักษณะ คือ

4.1 พิจารณาจากสระหน้าปากไม่ห่อและสระหลังปากห่อ

4.1.1 สระหน้าปากไม่ห่อ แทนด้วย I⁺, B⁺, E⁺, A⁺ แสดงลำดับชั้นของนัยทางความหมายได้ดังนี้

ก. I⁺: สระสูงหน้าปากไม่ห่อ ชุด [i:-i:] แสดงขนาดเล็กมาก, ช่องว่างน้อย, มีความกลมเล็กน้อย, หรือแสดงความผุดผ่อง เช่น

- ทางแคบตีบซิบ	}	(ข้อมูลชุดที่ 1)
- หน้าผอมยาวตีบซิบ		
- หน้า(เล็ก ๆ) ฝี่		(ข้อมูลชุดที่ 3)
- ดอกเห็ดเล็ก ๆ อีปี		(ข้อมูลชุดที่ 4)
- รูเข็มจิ้งปิ้ง		(ข้อมูลชุดที่ 5)
- เด็กสาวหน้า(ผุดผ่อง) ปิ้งซิ้ง		(ข้อมูลชุดที่ 6)

ข. B⁺: สระกึ่งสูงหน้าปากไม่ห่อ ชุด [e:-e:] แสดงความหย่อนยานหรือความไม่เรียบร้อย เช่น

- หน้าอกยานเดบเซบ	(ข้อมูลชุดที่ 1)
- พุงยื่นเอตเปิด	(ข้อมูลชุดที่ 2)
- นอนแผ่ทลาเอ่เป่	(ข้อมูลชุดที่ 4)
- เลื้อยผ่อกองสุ่มเจ้งเป้ง	(ข้อมูลชุดที่ 5)

ค. E': สระกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ ชุด [e'-e:] แสดงลักษณะเหี่ยวเฉา ส่วนเกินที่เล็ดลอดออกมา การแผ่กว้าง หรือการบรรยายในทางบวก เช่น

- ใบไม้เหี่ยวเฉาแบนราบ (ข้อมูลชุดที่ 1)
- แป้ง(ที่นวด) เล็ด(ล่อนิ้ว) แดงแปด (ข้อมูลชุดที่ 2)
- นั่งทำปาก(นั่งอ้าปาก) แผ่ว (ข้อมูลชุดที่ 3)
- ดอกไม้บานแป้งแข็ง (ข้อมูลชุดที่ 6)
- ลูกสาวน่ารักแอมแต่ม (ข้อมูลชุดที่ 7)

ง. A': สระต่ำหน้าปากไม่ห่อ (ปากกว้าง) ชุด [a'-a:] แสดงลักษณะเกี่ยวกับพื้นที่กว้าง ความโล่งแจ้ง ขนาดแผ่กว้างใหญ่หรือใหญ่เทอะทะ เช่น

- เลื้อยตัวใหญ่ตาบชาบ (ข้อมูลชุดที่ 1)
- นั่ง(ถ่างขา) อาดปาดอยู่หน้าบ้าน (ข้อมูลชุดที่ 2)
- พัวแจ้งจ้างป้าง (ข้อมูลชุดที่ 5)
- เปิดประตูบ้านป้างช้าง (ข้อมูลชุดที่ 6)
- ใส่ทองเส้นใหญ่(เทอะทะ)อ้ามตำม (ข้อมูลชุดที่ 7)

4.1.2 สระหลังปากห่อ แทนด้วย I'', B'', E'' แสดงลำดับชั้นทางความหมายได้ ดังนี้

ก. I'': สระสูงหลังปากห่อ ชุด [u'-u:] แสดงการขาดพลัง (เหี่ยวลู่) มีความโค้งนูนมาก มีการเคลื่อนไหวเร็ว หรือมีความกลมมาก เช่น

- หน้า(เหี่ยว) ตูบตูบ } (ข้อมูลชุดที่ 1)
- หูดกตูบตูบ }
- หัวโนอดปุด (ข้อมูลชุดที่ 2)
- ทำทางปึงปึงผู้่ว (ข้อมูลชุดที่ 3)
- เด็กแก้มป่องอู่ปุ่ (ข้อมูลชุดที่ 4)

ข. B'': สระกึ่งสูงหลังปากห่อ ชุด [o'-o:] แสดงการมีส่วนนูนโค้ง เคลื่อนไหวพรวดพราด ตัวกลมหนา หรือ ช่องกลมกว้าง เช่น

- หน้าอกนูนโอดโปด (ข้อมูลชุดที่ 2)
- โฟโว(โผล่พรวดพราด) มาได้อย่างไร (ข้อมูลชุดที่ 3)
- ตัวเตี้ยล่ำโอโป่ (ข้อมูลชุดที่ 4)
- ช่องเป็นโพรงโจ้งโป้ง (ข้อมูลชุดที่ 5)

ค. E': สระกึ่งต่ำหลังปากห่อ ชุด [o'-o:] แสดงลักษณะพอมโทรม ลักษณะเล็ก ๆ การเคลื่อนไหวไม่นิ่ง หรือช่องกลมเล็ก ๆ เช่น

- ปล่อยตัวพอมตอบขอบ (ข้อมูลชุดที่ 1)
- ตัวน้อยยอดปอด } (ข้อมูลชุดที่ 2)
- ถุน้อยยอดปอด }
- ผ่อว่อ (เคลื่อนไหว) ที่นั่นที่นี้ (ข้อมูลชุดที่ 3)
- เสือขาดเป็นรูจ้องป่อง (ข้อมูลชุดที่ 5)

4.2 พิจารณาการลดหลั่นของสระในโครงสร้างพยางค์สัมพันธ์กับนัยทางความหมาย จากข้อมูลชุดนี้แสดงให้เห็นว่า นอกจากคุณสมบัติของสระหน้าปากไม่ห่อ และสระหลังปากห่อ จะสื่อนัยทางความหมายได้ต่างกันแล้ว รูปแบบโครงสร้างของคำคู่ในข้อมูลแต่ละชุดยังทำให้เห็นความเกี่ยวเนื่องระหว่างการลดหลั่นของสระกับนัยทางความหมายได้ ดังจะสรุปในแต่ละโครงสร้างต่อไป

- 4.2.1 โครงสร้างที่ 1 คือ TV·P'SVVP' เช่น ตีบซิบ ฯลฯ
สระสูงหน้าปากไม่ห่อ (I')	สัมพันธ์กับ	“ลักษณะที่มีช่องว่างน้อย”
สระกึ่งสูงหน้าปากไม่ห่อ (B')	สัมพันธ์กับ	“การขาดความแน่นหนา (หย่อนยาน)”
สระกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ (E')	สัมพันธ์กับ	“การมีความแน่นหนาน้อย”
สระต่ำหน้าปากไม่ห่อ (A')	สัมพันธ์กับ	“การมีช่องเปิดกว้างโล่ง”
สระสูงหลังปากห่อ (I'')	สัมพันธ์กับ	“การขาดพลัง”
สระกึ่งสูงหลังปากห่อ (B'')	สัมพันธ์กับ	“การมีพลังน้อย”
- 4.2.2 โครงสร้างที่ 2 คือ ?V·T' PVVT' เช่น เอดเปด ฯลฯ
สระกึ่งสูงหน้าปากไม่ห่อ (B')	สัมพันธ์กับ	“รูปร่างกลม” เช่น ลักษณะกลมของพุงคนอ้วน
สระกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ (E')	สัมพันธ์กับ	“รูปร่างค่อนข้างกลม” เช่น แป้งเล็ดออกมาระหว่างนิ้วมือในขณะนวดแป้ง
สระต่ำหน้าปากไม่ห่อ (A')	สัมพันธ์กับ	“การมีช่องว่างโล่ง”
สระสูงหลังปากห่อ (I'')	สัมพันธ์กับ	“การมีส่วนโค้งมาก”
สระกึ่งสูงหลังปากห่อ (B'')	สัมพันธ์กับ	“การมีส่วนโค้งพอประมาณ”
สระกึ่งต่ำหลังปากห่อ (E'')	สัมพันธ์กับ	“การมีส่วนโค้งน้อย”

- 4.2.3 โครงสร้างที่ 3 คือ $P^h\hat{V}\cdot W\hat{V}V$ เช่น ฝี่ าลา
 สรรสูงหน้าปากไม่ห่อ (I^v) สัมพันธ์กับ “ลักษณะเล็ก ๆ”
 สรรกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ (E^v) สัมพันธ์กับ “การมีช่องเปิดกว้าง”
 สรรสูงหลังปากห่อ (I^w) สัมพันธ์กับ “สภาวะการเคลื่อนไหวแรงเร็ว”
 สรรกึ่งสูงหลังปากห่อ (B^w) สัมพันธ์กับ “สภาวะการเคลื่อนไหว
 ฉับพลัน”
 สรรกึ่งต่ำหลังปากห่อ (E^w) สัมพันธ์กับ “สภาวะมีการเคลื่อนไหวบ้าง”
- 4.2.4 โครงสร้างที่ 4 คือ $?V\cdot PV\hat{V}$ เช่น อี่ปี าลา
 สรรสูงหน้าปากไม่ห่อ (I^v) สัมพันธ์กับ “ขนาดเล็ก ๆ”
 สรรกึ่งสูงหน้าปากไม่ห่อ (B^v) สัมพันธ์กับ “ลักษณะค่อนข้างแบนราบ”
 สรรสูงหลังปากห่อ (I^w) สัมพันธ์กับ “รูปร่างกลม”
 สรรกึ่งสูงหลังปากห่อ (B^w) สัมพันธ์กับ “รูปร่างค่อนข้างกลมหนา”
 สรรกึ่งต่ำหลังปากห่อ (E^w) สัมพันธ์กับ “รูปร่างค่อนข้างกลมเล็ก”
- 4.2.5 โครงสร้างที่ 5 คือ $CV\cdot NP\hat{V}VN$ เช่น จิ้งปิ้ง าลา
 สรรสูงหน้าปากไม่ห่อ (I^v) สัมพันธ์กับ “ขนาดช่องเล็กมาก”
 สรรกึ่งสูงหน้าปากไม่ห่อ (B^v) สัมพันธ์กับ “ขนาดก้องค่อนข้างโต”
 สรรต่ำหน้าปากไม่ห่อ (A^v) สัมพันธ์กับ “สภาวะโล่งแจ้งเปิดกว้าง”
 สรรกึ่งสูงหลังปากห่อ (B^w) สัมพันธ์กับ “ช่องเปิดพอประมาณ”
 สรรกึ่งต่ำหลังปากห่อ (E^w) สัมพันธ์กับ “ช่องเปิดเล็ก”
- 4.2.6 โครงสร้างที่ 6 คือ $PV\cdot NS\hat{V}VN$ เช่น ปิ้งซิ้ง าลา
 สรรสูงหน้าปากไม่ห่อ (I^v) สัมพันธ์กับ “ขนาดเล็ก ๆ น่ารัก”
 สรรกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ (E^v) สัมพันธ์กับ “ลักษณะเปิดกว้างพอควร”
 สรรต่ำหน้าปากไม่ห่อ (A^v) สัมพันธ์กับ “สภาวะเปิดกว้างโล่ง”
- 4.2.7 โครงสร้างที่ 7 คือ $?V\cdot MT\hat{V}VM$ เช่น แอ้มแต่ม าลา
 สรรกึ่งต่ำหน้าปากไม่ห่อ (E^v) สัมพันธ์กับ “การบรรยายในเชิงบวก” เช่น
 น่ารักน่าเอ็นดู
 สรรต่ำหน้าปากไม่ห่อ (A^v) สัมพันธ์กับ “การบรรยายในเชิงลบ” เช่น
 อ้วนเทอะทะ

5. สรุป

การวิเคราะห์คำคู่ซึ่งทำหน้าที่เสริมความหรือเรียกว่า intensifying couplets ในภาษาอีสานแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบของกระบวนการทางพุทธิปัญญา (cognitive process) ของบุคคลในท้องถิ่นกับภาษาที่ใช้ กล่าวคือ รหัสภายใน (internal code) ซึ่งได้แก่ ความหมายมีความเกี่ยวเนื่องกับรหัสภายนอก (external code) ซึ่งได้แก่ เสียงและสามารถใช้สื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจนจากการใช้คำคู่ นั้นๆ

ปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาลักษณะนี้จะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สำคัญในภาษาอีสาน ในภาษาถิ่นอื่นๆของไทย เช่น ภาษาไทยกรุงเทพฯ มีคำคู่ที่ใช้ในการสื่อความเช่นกัน อาทิ ไอ้เอ๋ โลเล ฯลฯ แต่คำคู่เหล่านี้มิได้แสดงสภาวะระดับลดหลั่นของสระดังเช่นที่เกิดในภาษาอีสาน (ดูการวิเคราะห์ใน พิณทิพย์ ทวยเจริญ, 2544; 2547) กล่าวคือคำคู่ในภาษาไทยกรุงเทพฯมีเพียงปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาที่เรียกว่า ความประสานสอดคล้องของสระ (vowel harmony) ซึ่งวิเคราะห์ได้ในแนวเดียวกับงานด้านนี้ในภาษาอื่นๆที่นักสัทวิทยาตะวันตกได้ศึกษาเรื่อยมา (Sprigg, 1970; Carnochan, 1970; Schane, 1973; Hyman, 1975; Goldsmith, 1990; van de Hulst and van de Weijer, 1996) จากการวิเคราะห์คำคู่ในภาษาไทยกรุงเทพฯของผู้เขียนซึ่งกล่าวถึงข้างต้นพบว่าความประสานสอดคล้องของสระมีความสัมพันธ์กับนัยทางความหมายเพียง 2 ระดับขั้นเท่านั้น คือ ระบุความหมายในเชิงลบ กับระบุความหมายในเชิงเลียนเสียง (onomatopoeic description) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคำคู่ในภาษาอีสานที่ได้แสดงการวิเคราะห์ในบทความนี้แล้ว คำคู่ในภาษาอีสานมีปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาที่โดดเด่น ลึกซึ้ง ควรแก่การศึกษาเพิ่มเติม ผู้เขียนเชื่อว่าจะมีปรากฏการณ์ทางสัทวิทยาอื่นๆที่อาจปรากฏในภาษาถิ่นอื่นๆของไทยที่การศึกษายังครอบคลุมไม่ถึง ควรแก่การวิเคราะห์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พิณทิพย์ ทวยเจริญ 2544. “ลักษณะประสานทางสัทสัมพันธ์ในภาษาไทย” วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (ม.ค.-มิ.ย.) หน้า 21-34.

_____ 2547 ภาพรวมของการศึกษาสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Carnochan, J. 1970. “Vowel harmony in Igbo”. In F.R. Palmer (ed), *Prosodic Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

Cole, J. 1996. “The cycle in phonology”. In J.A. Goldsmith (ed), *The Handbook of Phonological Theory*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Goldsmith, J.A. 1990. *Autosegmental and Metrical Phonology*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Hyman, L.M. 1975. *Phonology*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Schane, S.A. 1973. *Generative Phonology*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Sprigg, R.R. 1970. “Vowel harmony in Lhasa Tibetan”. In F.R. Palmer (ed), *Prosodic Analysis*. Oxford: Oxford University press.

van der Hulst, H. and van de Weijer, J. 1996. “Vowel harmony”. In J.A. Goldsmith (ed), *The Handbook of Phonological Theory*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.